

Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку

УДК 327.3(045)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.21279787>

**Ключові міжнародно-політичні підходи до сек'юритизації культурної
спадщини в Південно-Східній Азії**

Мицик Лариса Миколаївна,

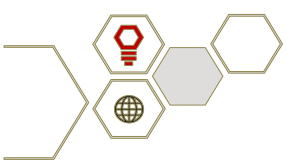
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин,
Факультет філології, історії та політико-юридичних наук,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя,
м. Ніжин, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-9195-4456>

Бут Станіслав Анатолійович,

кандидат політичних наук,
асистент кафедри міжнародного регіонаознавства,
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-6713-5837>

Литвиненко Наталія Павлівна,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної інформації,
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0009-0008-7125-5496>

Ощипок Іван Федорович,

кандидат політичних наук,

доцент кафедри політології та соціології,

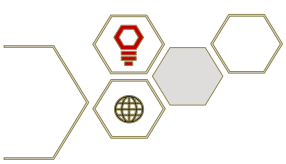
Факультет суспільно-гуманітарних наук,

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,

м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-6645-8856>

Прийнято: 14.04.2026 | Опубліковано: 30.04.2026

Анотація. У статті досліджено сек'юритизацію культурної спадщини в Південно-Східній Азії як процес включення культурних об'єктів, історичних наративів, музейних практик, реституційних вимог, регіональних механізмів співпраці та фінансових ініціатив до порядку денного міжнародної, регіональної та особистісної безпеки. Актуальність теми зумовлена тим, що культурна спадщина дедалі частіше розглядається не лише як об'єкт історичної пам'яті, культурної дипломатії чи туристичної політики, а і як елемент безпекового порядку денного. Особливе значення ця проблематика має для Південно-Східної Азії, де культурні об'єкти поєднуються з ризиками незаконного обігу, вивезення артефактів, нелегальних розкопок, підводного мародерства, комерціалізації та політичної інструменталізації. Метою статті є дослідження ключових міжнародно-політичних підходів до сек'юритизації культурної спадщини в Південно-Східній Азії як процесу включення культурних об'єктів, історичних наративів, реституційних практик, регіональних механізмів співпраці та нових фінансово-економічних ініціатив до порядку денного міжнародної, регіональної та особистісної безпеки. Методологічну основу дослідження становлять підходи теорії міжнародних відносин, критичні студії безпеки, heritage studies, політична регіоналістика, аналіз міжнародно-правових режимів охорони культурної спадщини, концепція сек'юритизації, дискурс-аналіз, системний метод, порівняльний метод, інституційний підхід, нормативно-правовий аналіз і метод case study. У статті розкрито теоретичні засади сек'юритизації, охарактеризовано

основні загрози культурним об'єктам регіону, проаналізовано роль АСЕАН, ЮНЕСКО, державних акторів та приватних фінансових структур у формуванні режиму захисту культурної спадщини. Обґрунтовано, що ефективність сек'юритизації залежить від здатності держав і міжнародних партнерів поєднати безпекову логіку з культурними правами, прозорим управлінням, відповідальним арт-ринком і універсальною цінністю культурної спадщини.

Ключові слова: культурна спадщина, сек'юритизація, м'яка сила, зовнішня політика, держава, міжнародні відносини, Південно-Східна Азія.

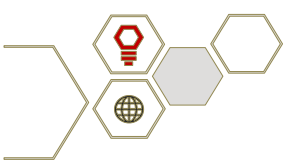
Key International Policy Approaches to the Securitization of Cultural Heritage in Southeast Asia

Larysa Mytsyk,

Ph.D. in History, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of
World History and International Relations,
Faculty of Philology, History and Political and Legal Sciences,
Mykola Gogol State University of Nizhyn,
Nizhyn, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-9195-4456>

Stanislav But,

Ph.D. in Political Science, Assistant Professor at the
Chair of International Regional Studies,
Educational and Scientific Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-6713-5837>

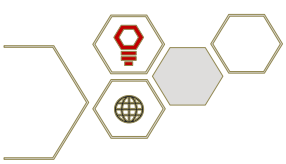
Nataliia Lytvynenko,

Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Chair of International Information,
Educational and Scientific Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0008-7125-5496>

Ivan Oshchypok,

Ph.D. in Political Science, Associate Professor at the
Department of Political Science and Sociology,
Faculty of Social Sciences and Humanities,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-6645-8856>

Abstract. The article examines the securitization of cultural heritage in Southeast Asia as a process of incorporating cultural objects, historical narratives, museum practices, restitution claims, regional cooperation mechanisms, and financial initiatives into the agenda of international, regional, and human security. The relevance of the topic is determined by the fact that cultural heritage is increasingly viewed not only as an object of historical memory, cultural diplomacy, or tourism policy, but also as an element of the security agenda. This issue is of particular importance for Southeast Asia, where cultural objects are associated with the risks of illicit trafficking, the removal of artifacts, illegal excavations, underwater looting, commercialization, and political instrumentalization. The purpose of the article is to examine the key international political approaches to the securitization of cultural heritage in Southeast Asia as a process of incorporating cultural objects, historical narratives, restitution practices, regional cooperation mechanisms, and new financial and economic initiatives into the agenda of international, regional, and human security. The methodological basis of the study consists of approaches from international relations

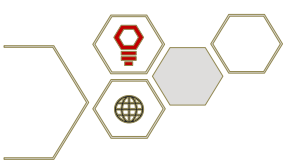

theory, critical security studies, heritage studies, political regionalism, the analysis of international legal regimes for the protection of cultural heritage, the concept of securitization, discourse analysis, the systemic method, the comparative method, the institutional approach, normative legal analysis, and the case study method. The article reveals the theoretical foundations of securitization, characterizes the main threats to the region's cultural objects, and analyzes the role of ASEAN, UNESCO, state actors, and private financial structures in shaping the regime for the protection of cultural heritage. It is substantiated that the effectiveness of securitization depends on the ability of states and international partners to combine security logic with cultural rights, transparent governance, a responsible art market, and the universal value of cultural heritage.

Keywords: cultural heritage, securitization, soft power, foreign policy, international relations, state, Southeast Asia.

Постановка проблеми. Зважаючи на постійну інтенсифікацію міжнародних взаємодій та їхнє урізноманітнення, культурна спадщина дедалі частіше розглядається не лише як об'єкт історичної пам'яті, символічної репрезентації, культурної дипломатії або туристичної політики, а й як важливий елемент безпекового порядку денного. Якщо раніше охорона культурної спадщини переважно сприймалася як сфера гуманітарної, музейної, археологічної чи реставраційної діяльності, то в умовах трансформації характеру міжнародних загроз вона дедалі активніше інтегрується до дискурсів міжнародної безпеки, національної стійкості, боротьби з транснаціональною злочинністю, протидії тероризму, гібридним загрозам і політичній інструменталізації історичної пам'яті.

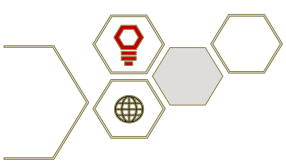
Оскільки культурна спадщина є носієм символічного капіталу, в якому матеріально втілюються історична пам'ять, колективна ідентичність та політичні легітимізаційні моделі, втрата, руйнування, викрадення або незаконне переміщення культурних об'єктів можуть мати наслідки не лише для науки чи

культури, а й для міжнародного іміджу держави, її економічної стабільності та національної безпеки. Відтак, в сучасному науковому дискурсі набуває поширення поняття «сек'юритизація культурної спадщини», яке дозволяє вивчити й проаналізувати основні шляхи перетворення питань охорони культурної спадщини на проблему безпекового характеру.

Південно-Східна Азія (ПСА) викликає особливий інтерес у даному контексті, адже цей регіон володіє унікальними об'єктами матеріальної та нематеріальної культурної спадщини, серед яких Ангкор-Ват у Камбоджі, Боробудур в Індонезії, давні буддійські, індуїстські та ісламські пам'ятки, археологічні комплекси Таїланду, В'єтнаму, Лаосу, М'янми, а також значна підводна культурна спадщина, пов'язана з освоєнням, розвитком і використанням численних морських торговельних шляхів. Водночас, саме ПСА впродовж тривалого часу зазнавала колоніального гніту, наслідком якого стало вивезення культурних цінностей, нелегальні розкопки, підводне мародерство, контрабанда та залучення до глобального тіньового ринку старожитностей держав регіону, які, до того ж, часто відзначаються внутрішньополітичною нестабільністю та турбулентним зовнішньополітичним розвитком.

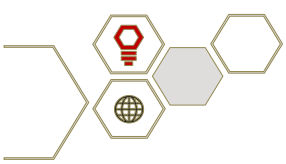
Відтак, сек'юритизації культурної спадщини в Південно-Східній Азії нині набуває особливої актуальності, адже культурна спадщина в державах регіону є важливим елементом їх національної ідентичності та міжнародного позиціонування; незаконний обіг культурних цінностей має транснаціональний характер і пов'язаний із діяльністю організованих кримінальних мереж, корупцією, фальсифікацією *provenance*-документації, глобальним арт-ринком і фінансовими потоками; культурна спадщина використовується як інструмент культурної дипломатії, національного брендингу та геокультурної сили; а в регіоні з'являються нові практики, пов'язані з фінансовою інтеграцією об'єктів культурної спадщини, що потребує окремого політико-безпекового осмислення. Таким чином, сек'юритизація культурної спадщини в Південно-Східній Азії є багатовимірним процесом, у межах якого культурні об'єкти, історичні наративи,

музейні практики, реституційні вимоги, регіональні механізми співпраці та фінансові ініціативи включаються до сфери безпеки. При цьому, важливо враховувати не лише позитивний потенціал сек'юритизації, пов'язаний із мобілізацією ресурсів для захисту культурної спадщини, а й ризики надмірної мілітаризації, політичної інструменталізації, комерціалізації та обмеження культурних прав громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У рамках даної статті, теоретичну основу дослідження захисту культурної спадщини становить концепція сек'юритизації, розроблена представниками Копенгагенської школи міжнародних відносин Б. Бузаном, О. Вейвером і Я. де Вільде, котрі в своїй спільній праці *Security: A New Framework for Analysis* розглядають безпеку не як об'єктивну властивість певної загрози, а як результат дискурсивної практики, у межах якої певний актор репрезентує проблему як екзистенційну загрозу для конкретного референтного об'єкта та обґрунтовує необхідність впровадження надзвичайних заходів [5, с. 23-42]. Важливим також вважаємо секторальний підхід Б. Бузана, відповідно до якого безпека може виявлятися у військовому, політичному, економічному, соціальному та екологічному секторах [4, с. 11]. Культурна спадщина найбільше пов'язана з соціальним сектором безпеки, оскільки стосується ідентичності, пам'яті, цінностей, символічної тяглості та здатності спільнот зберігати уявлення про власне минуле. Водночас, у сучасних умовах вона перетинається також із політичним, економічним і навіть військовим секторами безпеки, адже культурні об'єкти можуть ставати мішенями у війнах, інструментами легітимізації влади, джерелами доходів від туризму або предметом злочинного обігу. Тому такий підхід дозволяє вийти за межі традиційного розуміння безпеки як суто військової категорії та дослідити, яким чином культурна спадщина може набувати статусу безпекової проблеми.

Класичним підходом до вивчення ролі культури у міжнародних відносинах є концепція «м'якої сили» Дж. Ная, згідно з якою культура, політичні цінності та зовнішня політика держави можуть бути ресурсами привабливості, завдяки яким

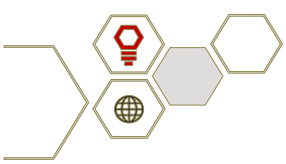

даний актор здатен впливати на інших суб'єктів без прямого примусу [16, с. 1-14]. У випадку культурної спадщини цей підхід дозволяє пояснити її використання в культурній дипломатії, національному брендингу, туристичній політиці та міжнародній репутаційній стратегії, хоча вона також може ставати об'єктом атак, інструментом гібридного впливу, предметом боротьби за історичну пам'ять і частиною безпекової політики.

Важливий внесок у дослідження взаємозв'язку між культурною спадщиною та міжнародною політикою зробив Т. Вінтер, який у праці *Heritage Diplomacy* запропонував розглядати культурну спадщину як інструмент дипломатичної взаємодії, співпраці, культурної допомоги та міжнародного позиціонування держави [21, с. 997-1000]. У своїх подальших працях, що фокусуються на геокультурній силі, Т. Вінтер продемонстрував, що держави дедалі частіше використовують історичні маршрути, археологічні об'єкти та цивілізаційні наративи для формування зовнішньополітичного образу, розвитку регіональних зв'язків і легітимізації великих геоекономічних проєктів [20], що, з нашої точки зору, є важливим для країн Південно-Східної Азії, оскільки спадщина регіону активно використовується з туристичною метою, в дипломатії, у національному брендингу та під час формування регіональної ідентичності.

С. Анхольт у праці *Places: Identity, Image and Reputation* розглядає національний брендинг як спосіб скоординованої комунікації держави із зовнішнім світом, у межах якого культура й історична спадщина відіграють важливу роль у формуванні її міжнародної репутації [2]. У контексті нашого дослідження національний брендинг як окреме явище дозволяє пояснити, чому держави Південно-Східної Азії прагнуть не лише захищати культурні об'єкти, а й використовувати їх для посилення своєї присутності у глобальному інформаційному, туристичному та дипломатичному просторі.

Варто відзначити, що нині особливої актуальності набувають дослідження, присвячені вивченню безпосереднього взаємозв'язку між культурною спадщиною та безпекою. М. Е. Б. Крістенсен у статті *The Cross-Sectoral Linkage*

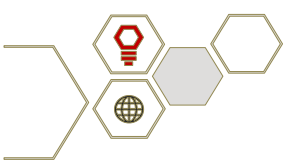

Between Cultural Heritage and Security доводить, що питання охорони культурної спадщини поступово інтегрувалися до політичних і безпекових дискурсів, унаслідок чого сформувався окремий зріз досліджень взаємозв'язків між питаннями безпеки та культурною спадщиною людства [9]. Авторка демонструє, що культурна спадщина дедалі частіше розглядається не лише як об'єкт професійної охорони, а і як міжсекторальна проблема, розв'язання якої потребує участі державних органів, безпекових структур, міжнародних організацій, музеїв і громадянського суспільства [9].

У дослідженні *Museums and the Securitization of Heritage* М. Е. Б. Крістенсен аналізує зміну ролі музеїв у контексті сек'юритизації культурної спадщини. Дослідниця наголошує, що музеї більше не можуть розглядатися лише як інституції збереження, експонування та інтерпретації минулого. У разі сек'юритизації культурної спадщини, вони стають учасниками ширших процесів, пов'язаних із запобіганням незаконному обігу культурних цінностей, *provenance*-дослідженнями, реституцією, кризовим реагуванням і міжнародною співпрацею [8], що має безпосереднє значення для Південно-Східної Азії, де музеї та національні інституції активно залучаються до повернення незаконно вивезених культурних об'єктів.

Д. Е. Чокішлер у роботі *Cultural Heritage in Security Discourse: Mapping the Securitization Process* здійснює системне картографування сек'юритизації культурної спадщини в дискурсах ЮНЕСКО та Ради Безпеки ООН, вказуючи, що в міжнародному дискурсі можна виокремити два ключові етапи: спочатку руйнування культурної спадщини інтерпретувалося як порушення прав людини та атака на культурну ідентичність, а згодом – як загроза міжнародному миру й безпеці, пов'язана з тероризмом, збройними конфліктами та фінансуванням насильницьких дій окремих акторів [11].

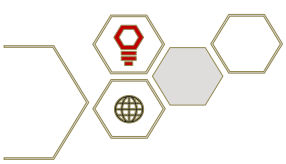
Колективна праця *The Preservation of Art and Culture in Times of War*, представлена під редакцією К. Фінкельштейн, Ф. Розена та Д. Гілмана, містить аналіз взаємозв'язків між культурною спадщиною, війною, міжнародним

правом, етикою та безпекою [14]. В дослідженні наголошується, що в умовах сучасних конфліктів культурні артефакти можуть ставати не лише випадковими об'єктами насильницьких дій, а й цілеспрямованими мішенями, руйнування яких має символічний, політичний і психологічний ефект [14].

П. Фаральдо Кабана вивчає взаємозв'язок злочинів проти культурної власності з організованою злочинністю та політикою ЄС у цій сфері, що дозволяє розглядати незаконний обіг культурних цінностей не як ізольовану проблему музейної етики, а як складову діяльності широких кримінальних мереж, пов'язаних із корупцією, підробкою документів, відмиванням доходів, транскордонною логістикою та діяльністю легального й нелегального арт-ринку [13].

У контексті нашого дослідження вагомими є офіційні звіти й висновки міжнародних організацій і структур. Так, у звітах і матеріалах ЮНЕСКО, присвячених незаконному обігу культурних об'єктів у Південно-Східній Азії, наголошується, що регіон традиційно був джерелом походження викрадених культурних цінностей, проте, водночас, поступово перетворюється на ринок призначення для таких предметів [12]. Це змінює логіку регіональної політики: держави мають не лише вимагати повернення вивезених об'єктів, а й розвивати внутрішні стандарти перевірки походження, митного контролю, музейної етики та відповідального арт-ринку. Значний практичний матеріал також містять документи АСЕАН та ініціативи партнерів організації. Зокрема, Міністерська заява АСЕАН щодо захисту культурної власності 2022 року закріпила регіональне визнання необхідності протидії незаконній торгівлі культурними об'єктами та формування відповідального арт-ринку [15]. У 2024 році так звана *Antiquities Coalition* звернула увагу на те, що держави АСЕАН посилюють боротьбу з незаконним обігом культурної власності та поступово розглядають цю сферу як транснаціональну проблему, яка впливає на спадщину, місцеві громади та національні економіки [6]. У 2026 році Конференція США– АСЕАН у м. Джакарта (Республіка Індонезія) продемонструвала подальшу

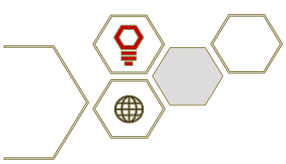

інституціоналізацію цієї проблематики на рівні дипломатичної, правоохоронної та експертної взаємодії [19].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас, маємо констатувати, що, попри зростання кількості досліджень, присвячених зв'язку культурної спадщини та безпекових наративів, низка важливих аспектів у рамках даної проблематики залишається недостатньо розкритою. Так, більшість досліджень сек'юритизації культурної спадщини зосереджена на проблемах регіонів Близького Сходу, Балкан або Європі в цілому, тоді як Південно-Східна Азія частіше аналізується у контексті незаконного обігу старожитностей, реституції, туристичної політики або культурної дипломатії. Унаслідок цього нині в науці про міжнародні відносини бракує цілісного підходу, який поєднував би безпековий, регіональний, дипломатичний, економічний і правовий виміри згаданої проблеми.

Також недостатньо дослідженим залишається співвідношення сек'юритизації та комерціалізації культурної спадщини. Залучення фінансових ресурсів може сприяти збереженню культурних об'єктів, розвитку інфраструктури та міжнародній промоції культурних надбань окремих держав. Водночас, перетворення культурної спадщини на фінансовий актив може створювати ризики комодифікації, обмеження доступу місцевих громад, посилення залежності від зовнішнього капіталу та зміщення акценту з культурної цінності на інвестиційну привабливість окремих культурних артефактів.

Крім того, в контексті нашого дослідження потребує додаткового осмислення роль АСЕАН як регіональної організації у формуванні спільного режиму захисту культурної спадщини в Південно-Східній Азії. Незважаючи на активізацію декларативної та практичної співпраці держав у рамках даної організації, залишається питання, чи здатна АСЕАН перейти до більш дієвого регіонального механізму, який охоплював би обмін інформацією, спільні бази

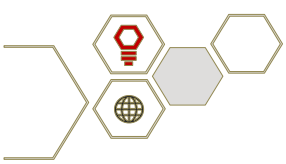
даних, навчання правоохоронців, координацію митних органів і спільні підходи до повернення викрадених культурних об'єктів.

Усі перераховані аспекти дослідження проблематики сек'юритизації культурної спадщини є вагомими в контексті встановлення балансу між безпековою логікою та культурними правами. Сек'юритизація культурної спадщини може мобілізувати ресурси для її захисту, але, водночас, може сприяти посиленню державного контролю над культурною пам'яттю, обмеженню доступу до культурних об'єктів або використанню спадщини для політичної легітимізації. Саме тому важливо дослідити, за яких умов сек'юритизація культурної спадщини є продуктивною, а за яких створює нові політичні, соціальні та етичні ризики.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Відтак, метою статті є дослідження ключових міжнародно-політичних підходів до сек'юритизації культурної спадщини в Південно-Східній Азії як процесу включення культурних об'єктів, історичних наративів, реституційних практик, регіональних механізмів співпраці та нових фінансово-економічних ініціатив до порядку денного міжнародної, регіональної та особистісної безпеки.

Для досягнення зазначеної мети авторами поставлено такі завдання дослідження:

- 1) розкрити теоретичні засади сек'юритизації культурної спадщини у контексті напрацювань Копенгагенської школи міжнародних відносин, концепції «м'якої сили», дипломатії спадщини (англ. – *heritage diplomacy*) та геокультурної потужності (англ. – *geocultural power*);
- 2) охарактеризувати основні загрози культурній спадщині Південно-Східної Азії, зокрема, незаконний обіг культурних цінностей, нелегальні розкопки, підводне мародерство, політичну інструменталізацію спадщини та гібридні загрози;
- 3) проаналізувати роль окремих держав, АСЕАН, ЮНЕСКО, музеїв, правоохоронних структур, експертного середовища та приватних фінансових

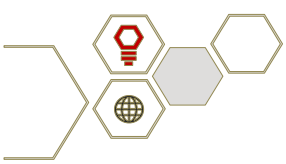
акторів у формуванні безпекового режиму захисту культурної спадщини Південно-Східної Азії;

- 4) визначити практичне значення сек'юритизації культурної спадщини для регіонального управління, міжнародної співпраці, культурної дипломатії, реституції культурних цінностей, відповідального арт-ринку та подальших наукових досліджень.

Методологічну основу статті становить поєднання підходів теорії міжнародних відносин, критичних студій безпеки, *heritage studies*, політичної регіоналістики та аналізу міжнародно-правових режимів охорони культурної спадщини. Центральним теоретичним інструментом є концепція сек'юритизації, розроблена представниками Копенгагенської школи, яка дозволяє пояснити, яким чином культурна спадщина переходить із культурного або гуманітарного поля у сферу безпеки.

Дискурс-аналіз використано для дослідження алгоритмів, за допомогою яких у документах ЮНЕСКО, АСЕАН, урядових заявах, матеріалах міжнародних конференцій і публікаціях експертних організацій культурна спадщина описується як об'єкт, що потребує невідкладного захисту. Системний метод застосовано для аналізу культурної спадщини як елемента взаємодії державних, регіональних, міжнародних, музейних, фінансових і громадських акторів. Порівняльний метод дозволив зіставити підходи до охорони та сек'юритизації культурної спадщини у різних державах Південно-Східної Азії та у ширшій міжнародній практиці.

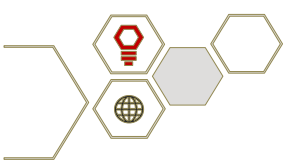
Інституційний підхід дав змогу дослідити роль АСЕАН, ЮНЕСКО, національних урядів, музеїв, митних органів, правоохоронних структур, приватного сектору та експертного середовища в процесі охорони культурної спадщини. Нормативно-правовий аналіз використано для оцінки значення міжнародних конвенцій, регіональних заяв, двосторонніх угод та внутрішніх правових механізмів захисту культурної спадщини. Окреме значення має метод *case study*, зокрема, для аналізу незаконного обігу культурних цінностей у регіоні

Південно-Східної Азії, повернення об'єктів із західних музеїв і приватних колекцій, співпраці США – АСЕАН та заявленої ініціативи щодо сек'юритизації Ангкор-Вату.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сек'юритизація культурної спадщини наразі є відносно новим, але дедалі помітнішим феноменом у міжнародних відносинах, адже вона починає розглядатися не лише як об'єкт збереження, наукового вивчення, реставрації або туристичного використання, а і як надбання, пошкодження або втрата якого може створювати загрозу для ідентичності, політичної стабільності, міжнародної репутації, соціальної згуртованості, економічного розвитку та безпеки держави чи регіону. Згідно з теорією сек'юритизації, відтак, політичні чи міжнародні актори на основі відповідного дискурсу надають проблемі збереження й захисту культурної спадщини статусу загрози та обґрунтовують необхідність застосування спеціальних заходів [5, с. 23-42].

Культурна спадщина, на нашу думку, є складним референтним об'єктом безпеки, оскільки поєднує матеріальний, символічний, політичний, релігійний та економічний виміри. Руйнування храму, викрадення статуї, знищення архіву, незаконне переміщення археологічного предмета або підводне мародерство не обмежуються фізичною втратою конкретного об'єкта: такі дії можуть сприйматися як атака на історичну пам'ять, релігійну традицію, національну гідність, колективну ідентичність або право спільноти на культурну тяглість. У Південно-Східній Азії згадана проблематика впливає на міжнародні відносини з особливою інтенсивністю, оскільки цей регіон володіє унікальною спадщиною давніх цивілізацій, яка має не лише локальне або національне, а й універсальне значення. Ангкор-Ват, Бوروبудур, Паган, стародавні міста В'єтнаму, кхмерські, тайські, лаоські, бірманські, малайські, яванські та інші культурні об'єкти функціонують як маркери історичної глибини та цивілізаційної самобутності держав ПСА. Водночас, їхня висока символічна й ринкова вартість робить ці об'єкти вразливими до незаконного вилучення, фальсифікації походження,

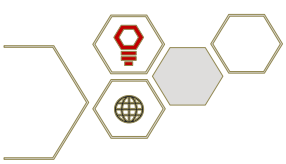

контрабанди та продажу на міжнародному арт-ринку. Відтак, незаконний обіг культурних цінностей є одним із ключових чинників сек'юритизації культурної спадщини в регіоні, оскільки тут вона часто перетворюється на частину кримінальної економіки, а її захист потребує не лише музейної політики, а й митної, правоохоронної, дипломатичної, фінансової та інформаційної співпраці [13, с. 586-605].

У даному контексті, показовим є досвід Камбоджі, для якої проблема незаконного вивезення старожитностей має не лише юридичне, а й політико-символічне значення. Значна частина кхмерської спадщини свого часу була втрачена внаслідок колоніального панування, воєн, діяльності посередників, незаконних розкопок і збільшення глобального попиту на мистецькі об'єкти Південно-Східної Азії. Повернення кхмерських скульптур із західних музеїв і приватних колекцій, таким чином, стало частиною ширшого процесу відновлення історичної справедливості, національної гідності та символічної цілісності держави, адже реституція культурної спадщини для Камбоджі є не лише актом повернення майна, а й формою дипломатії пам'яті [11].

Подібна логіка простежується у Таїланді, Індонезії та інших державах регіону, які поступово посилюють вимоги щодо повернення незаконно вивезених культурних об'єктів. Повернення стародавніх статуй, релігійних предметів або археологічних артефактів часто інтерпретується як відновлення зв'язку між спадщиною, національною історією та сучасною державністю. Цей процес демонструє, що незаконний обіг культурних цінностей не є лише питанням приватної власності або музейної колекційної політики, а зачіпає ширші проблеми культурних прав, історичної суб'єктності, постколоніальної справедливості та міжнародної репутації держав ПСА [8].

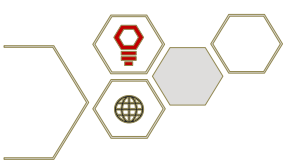
Важливу роль у процесі сек'юритизації культурної спадщини у Південно-Східній Азії відіграє АСЕАН. Ця організація поступово визнає незаконний обіг культурної власності не тільки культурною, а й транснаціональною безпековою проблемою. Міністерська заява АСЕАН щодо захисту культурної власності 2022

року засвідчила прагнення держав регіону посилити співпрацю у сфері захисту спільної спадщини, протидії незаконній торгівлі культурними цінностями та формування відповідального арт-ринку [15]. На нашу думку, в такий спосіб культурна спадщина включається до ширшої регіональної політики АСЕАН, що поєднує культурну дипломатію, правоохоронну взаємодію, митний контроль і міжнародне партнерство.

Водночас, АСЕАН традиційно діє на основі принципів невторчання, консенсусу та поваги до суверенітету держав, що створює певний дисонанс між потребою в активній регіональній безпековій співпраці та обережністю держав щодо передачі повноважень на наднаціональний рівень. Тому ефективність АСЕАН у сфері захисту культурної спадщини значною мірою залежить не від створення жорстких наддержавних механізмів, а від розвитку практичних форматів співпраці – обміну інформацією, навчання митників і правоохоронців, створення регіональних експертних мереж, підтримки *provenance*-досліджень і взаємодії з міжнародними партнерами. Показовою в даному разі є активізація співпраці між США та країнами-членами АСЕАН, котрі фокусуються на проблемі незаконної торгівлі культурними цінностями, інституціоналізуючи безпековий підхід до культурної спадщини на практиці [19].

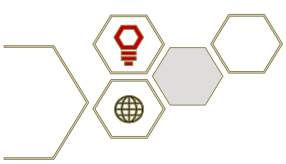
Нормативну й методологічну роль у процесі сек'юритизації культурної спадщини також відіграє ЮНЕСКО. Через Конвенцію про заходи, спрямовані на заборону і попередження незаконного ввозу, вивозу та передачі права власності на культурні цінності, 1970 року, програми технічної допомоги, освітні матеріали, тренінги й аналітичні публікації ЮНЕСКО сприяє тому, щоб держави Південно-Східної Азії розвивали правові й інституційні механізми протидії незаконному обігу культурних об'єктів. Важливо, що в даній сфері ЮНЕСКО підкреслює не лише роль держав походження, а й відповідальність держав транзиту та призначення, музеїв, колекціонерів, аукціонних домів і фінансових посередників [12]. У цьому контексті культурна спадщина перетворюється на предмет міжсекторальної політики, а її охорона більше не може бути справою

виключно міністерств культури або музейних інституцій, що підкреслює міжсекторальність процесу сек'юритизації культурної спадщини.

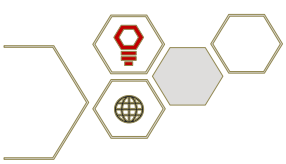
На нашу думку, особливе місце в аналізі сек'юритизації культурної спадщини Південно-Східної Азії посідає Ангкор-Ват. Він є не лише найвідомішим культурним символом Камбоджі, а й одним із найбільш упізнаваних об'єктів світової спадщини, значення якого виходить далеко за межі туризму: Ангкор-Ват є елементом національної ідентичності, історичної пам'яті, міжнародного брендингу, культурної дипломатії та економічного розвитку цієї держави, тому будь-які ініціативи, пов'язані з управлінням, фінансуванням або комерціалізацією Ангкор-Вату, мають розглядатися не лише в економічному, а й у політико-безпековому вимірі.

За інформацією *VTeam Group*, у 2025 році з регулятором ринку цінних паперів Камбоджі було підписано стратегічний Меморандум щодо вироблення алгоритму сек'юритизації Ангкор-Вату [1]. Звісно, в цьому випадку поняття «сек'юритизація» має фінансово-економічне значення, пов'язане з інтеграцією даного культурного об'єкта до механізмів ринку капіталу. Водночас, згаданий кейс становить для нас певний інтерес, адже фінансова сек'юритизація перетинається з політичною сек'юритизацією культурної спадщини: Ангкор-Ват постає не тільки як об'єкт охорони, а і як актив, пов'язаний із глобальними фінансовими потоками, сталим розвитком, інвестиціями, туризмом і міжнародним позиціонуванням Камбоджі. У міжнародних відносинах такий підхід має подвійний характер. З одного боку, залучення регульованих фінансових механізмів може створити нові ресурси для збереження, міжнародної промоції та довгострокового управління культурною спадщиною. З іншого боку, фінансова логіка може посилити ризик комодифікації спадщини, тобто перетворення її на актив, цінність якого визначається не стільки історичною, культурною, релігійною чи духовною значущістю, скільки інвестиційною привабливістю.

Для Південно-Східної Азії, де культурна спадщина часто є основою локальної ідентичності та релігійного життя, згадане питання має принципове значення, актуалізуючи концепцію геокультурної сили Т. Вінтера. Згідно з даним підходом, культурна спадщина може виступати не лише об'єктом охорони або економічним ресурсом, а й засобом конструювання міжнародного простору, оскільки через історичні маршрути, архітектурні символи, релігійні пам'ятки та цивілізаційні наративи держави створюють образи минулого, які використовуються для легітимізації сучасної зовнішньої політики, регіонального лідерства або участі в ширших геоекономічних проєктах [20, с. 105-106]. У зв'язку з конкуренцією історичних наративів, розвитком туристичних коридорів, інфраструктурних ініціатив і боротьбою за культурну видимість у глобальному просторі, дана політика є особливо помітною в Південно-Східній Азії. Водночас, культурна спадщина не може розглядатися лише як ресурс державної політики або зовнішньополітичного позиціонування, адже вона належить місцевим громадам, релігійним спільнотам, науковцям, музеям тощо – по суті, людству в цілому. Тому сек'юритизація культурної спадщини має бути збалансованим процесом. Якщо вона використовується лише для посилення державного контролю, політичної мобілізації або економічної експлуатації, це може призвести до відчуження місцевих громад від власної спадщини. Якщо ж вона поєднується з культурними правами, прозорим управлінням, міжнародною співпрацею, належною перевіркою походження культурних об'єктів і відповідальним фінансуванням, сек'юритизація культурної спадщини може стати ефективним інструментом її захисту [9].

За сучасних умов, окремим виміром захисту культурної спадщини є цифровізація. Сучасні технології дають змогу створювати електронні реєстри, цифрові каталоги, бази даних викрадених об'єктів, їх 3D-моделі, системи моніторингу археологічних ділянок тощо, що має важливе практичне значення для Південно-Східної Азії, оскільки в цьому регіоні держави потребують не лише політичної волі, а й технічної спроможності контролювати великі

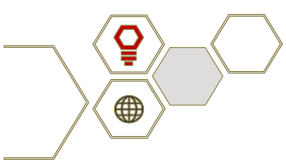

території, археологічні комплекси, морські простори, порти, митні переходи та цифрові торговельні платформи. В даному контексті, цифровізація, однак, не є універсальним засобом розв’язання проблеми. Наявні дані можуть бути неповними, цифрові реєстри – нерівномірно розвинутими, а приватні колекції – закритими для перевірки. Крім того, цифрова фіксація об’єкта не гарантує його фізичного захисту, тому технологічні інструменти мають поєднуватися з правовими механізмами, міжнародною допомогою, належною підготовкою персоналу, етикою музейної діяльності, контролем арт-ринку, відповідальністю приватних учасників і забезпеченням права на культуру, участь у культурному житті й збереження власної ідентичності з боку окремих осіб та громад.

Отже, сек’юритизація культурної спадщини в Південно-Східній Азії є багатовимірним процесом, що охоплює не тільки боротьбу з незаконним обігом культурних цінностей, а й культурну дипломатію, регіональну співпрацю, цифровізацію, фінансові інновації та міжнародне позиціонування держав. Її продуктивність залежить від того, наскільки державам регіону й міжнародним партнерам вдається поєднувати безпекову логіку з культурними правами, економічною ефективністю та етикою збереження культурних об’єктів, а власні інтереси – з універсальною цінністю культурної спадщини.

Висновки. У результаті проведення даного дослідження встановлено, що сек’юритизація культурної спадщини є важливим процесом у рамках сучасних міжнародних відносин, у межах якого культурні об’єкти, історичні наративи, музейні практики, реституційні вимоги та механізми охорони культурних об’єктів включаються до порядку денного міжнародної і регіональної безпеки, а також безпеки особистості. В теоретичному сенсі цей процес можна пояснити за допомогою концепції сек’юритизації Копенгагенської школи міжнародних відносин, що доповнюється елементами концепції «м’якої сили», дипломатії спадщини та геокультурної потужності.

Виявлено, що Південно-Східна Азія є особливо показовим регіоном для аналізу цього явища, оскільки її культурна спадщина одночасно є об’єктом

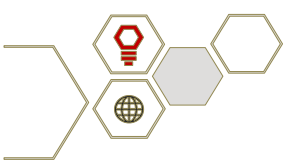

національної гордості, джерелом туристичної економіки, ресурсом культурної дипломатії, предметом постколоніальних реституційних вимог і мішенню для транснаціонального незаконного обігу культурних цінностей. У цьому регіоні сек'юритизація культурної спадщини пов'язана не лише з фізичним захистом пам'яток, а й із ширшими питаннями історичної справедливості, ідентичності, регіональної співпраці, відповідального арт-ринку та міжнародної репутації держав.

Відтак, доведено, що незаконний обіг культурних цінностей є одним із ключових чинників сек'юритизації культурної спадщини в Південно-Східній Азії. Нелегальні розкопки, викрадення, підводне мародерство, контрабанда, фальсифікація *provenance*-документації та продаж об'єктів через глобальний арт-ринок створюють загрози не лише для окремих культурних пам'яток, а й для культурної безпеки держав і громад. Тому захист культурної спадщини в регіоні потребує комплексної взаємодії культурних, правоохоронних, митних, фінансових, дипломатичних і наукових інституцій.

Обґрунтовано, що АСЕАН, ЮНЕСКО, окремі держави, музеї, наукові установи, громадські організації та приватні актори поступово формують багаторівневий режим захисту культурної спадщини в ПСА. Однак, даний режим поки що залишається фрагментарним і потребує подальшого розвитку, зокрема, через посилення регіонального обміну інформацією, створення спільних баз даних, удосконалення митного контролю, розвиток *provenance*-досліджень, підготовку фахівців і посилення відповідальності учасників арт-ринку.

Відповідно, практичне значення нашого дослідження полягає у можливості використання його висновків для вдосконалення регіональної політики захисту культурної спадщини, розвитку співпраці між державами Південно-Східної Азії та Україною, підготовки програм протидії незаконному обігу культурних цінностей, формування механізмів реституції, удосконалення музейної етики, розроблення цифрових реєстрів і підвищення ефективності культурної дипломатії. Матеріали й висновки статті можуть бути корисними для фахівців у

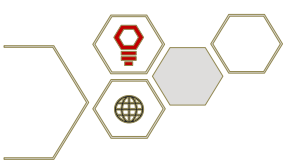

сфері міжнародних відносин, культурної дипломатії, безпекових студій, музейної справи, міжнародного права та міжнародного регіонаознавства.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі полягають у поглибленому аналізі окремих кейсів реституції культурних цінностей у Камбоджі, Таїланді, М'янмі, Індонезії та В'єтнамі; дослідженні ролі приватних колекцій і аукціонних домів у підтриманні або подоланні незаконного обігу старожитностей; вивченні впливу цифрових технологій на захист культурної спадщини; оцінці ефективності регіональних механізмів АСЕАН у даному секторі; а також у порівнянні сек'юритизації культурної спадщини в Південно-Східній Азії з аналогічними процесами в Європі, на Близькому Сході та в Африканському регіоні.

Список використаних джерел

1. Angkor Wat Enters a New Era as VTeam Pioneers Asia's First World-Class Cultural Heritage Securitization. *VTeam Group*. 12.12.2025. URL: <https://www.vteamgroup.com/en/show-280.html> (дата звернення: 12.03.2026).
2. Anholt S. *Places: Identity, Image and Reputation*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2010. 168 p.
3. Bolin A. *Cultural Heritage and Violence: A Literature Review* / Social Science Research Council; Aarhus University. URL: <https://www.ssrc.org/wp-content/uploads/2023/02/Literature-Review-Academic-Network-Cultural-Heritage-and-Violence-f.pdf> (дата звернення: 12.03.2026).
4. Buzan B. *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*. Brighton: Wheatsheaf Books, 1983. 262 p.
5. Buzan B., Wæver O., de Wilde J. *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder; London: Lynne Rienner Publishers, 1998. 239 p.
6. Campbell P. B. ASEAN States Continue to Fight Illicit Trade in Cultural Property. *Antiquities Coalition*. 16.10.2024. URL:

<https://theantiquitiescoalition.org/asean-states-continue-to-fight-illicit-trade-in-cultural-property/> (дата звернення: 17.03.2026).

7. Carruthers W. Michael Falser, Angkor Wat: A Transcultural History of Heritage. *ABE Journal*. 2021. No. 19. URL: <https://journals.openedition.org/abe/12424> (дата звернення: 19.03.2026). DOI: 10.4000/abe.12424.

8. Christensen M. E. B. Museums and the Securitization of Heritage // The Palgrave Encyclopedia of Cultural Heritage and Conflict / ed. by I. Saloul, B. Baillie. Cham: Palgrave Macmillan, 2025. P. 1-9. DOI: 10.1007/978-3-030-61493-5_25-1.

9. Christensen M. E. B. The Cross-Sectoral Linkage between Cultural Heritage and Security: How Cultural Heritage Has Developed as a Security Issue? *International Journal of Heritage Studies*. 2022. Vol. 28, No. 5. P. 651-663. DOI: 10.1080/13527258.2022.2054845.

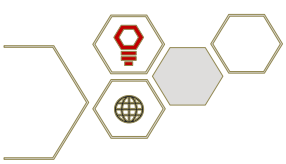
10. Clément E. Countering Illicit Trafficking of Cultural Objects in South-East Asia: Capacity-Building Guide and Methodologies. Bangkok: UNESCO Office Bangkok and Regional Bureau for Education in Asia and the Pacific, 2019. 102 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000372955> (дата звернення: 31.03.2026).

11. Çokişler D. E. Cultural Heritage in Security Discourse: Mapping the Securitization Process. *International Journal of Cultural Property*. 2025. Vol. 32, Issue 3. P. 273-292. DOI: 10.1017/S0940739125100155.

12. Cultural Looting Still a Persistent Crisis in South-East Asia. *UNESCO*. 14.11.2022. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/cultural-looting-still-persistent-crisis-south-east-asia> (дата звернення: 05.03.2026).

13. Faraldo Cabana P. Organised Crime and Crimes against Cultural Property in EU Policy Documents. *European Journal on Criminal Policy and Research*. 2025. Vol. 31. P. 585-635. DOI: 10.1007/s10610-024-09595-9.

14. Finkelstein C., Rosén F., Gillman D. The Preservation of Art and Culture in Times of War. Oxford: Oxford University Press, 2022.

15. Ministerial Statement on Cultural Property Protection of 27 October 2022. *ASEAN*. 28.11.2022. URL: <https://asean.org/ministerial-statement-on-cultural-property-protection/> (дата звернення: 12.03.2026).
16. Nye J. S. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: PublicAffairs, 2004. 191 p.
17. The G20 New Delhi Leaders' Declaration of 10 September 2023. 34 p. URL: <https://www.mea.gov.in/images/CPV/G20-New-Delhi-Leaders-Declaration.pdf> (дата звернення: 23.03.2026).
18. Trafficking in Cultural Property / United Nations Office on Drugs and Crime. URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/gpcd/emerging-crimes/trafficking-in-cultural-property.html> (дата звернення: 26.03.2026).
19. United States and ASEAN Partners Deepen Cooperation to Combat Cultural Property Trafficking: Press Release. *U. S. Embassy in Indonesia*. 09.04.2026. URL: <https://id.usembassy.gov/united-states-and-asean-partners-deepen-cooperation-to-combat-cultural-property-trafficking/> (дата звернення: 10.03.2026).
20. Winter T. *Geocultural Power: China's Quest to Revive the Silk Roads for the Twenty-First Century*. Chicago: University of Chicago Press, 2019. 304 p.
21. Winter T. Heritage Diplomacy. *International Journal of Heritage Studies*. 2015. Vol. 21, Issue 10. P. 997-1015. DOI: 10.1080/13527258.2015.1041412.
22. Winter T. Heritage Diplomacy: An Afterword. *International Journal of Cultural Policy*. 2023. Vol. 29, No. 1. P. 130-134. DOI: 10.1080/10286632.2022.2141728.